OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lainsäädäntöneuvos Sami Kiriakos

24.3.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Asiantuntijapyyntö 19.3.2025

Vastine hallituksen esityksestä HE 219/2024 vp annettujen lausuntojen johdosta (katujengit, nöyryyttäminen, alaikäisen käyttäminen)

Lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1. Yleistä lausunnoista

Oikeusministeriön käytössä on ollut hallituksen esitystä HE 219/2024 vp, jäljempänä ”HE”, koskeva hallintovaliokunnan lausunto (HaVL 2/2025 vp) sekä lausunnot lakivaliokunnalle seuraavilta tahoilta: sisäministeriö, valtiovarainministeriö, korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Syyttäjälaitos, Rikosseuraamuslaitos, Tuomioistuinvirasto, Poliisihallitus, keskusrikospoliisi, Helsingin poliisilaitos, lapsiasiainvaltuutettu, Suomen Asianajajat, professori Sakari Melander, professori Kimmo Nuotio ja professori emeritus Matti Tolvanen.

Lausunnoista ja asiantuntijakuulemisista ilmenee, että merkittävä osa lausujista kannattaa ehdotettuja lainmuutoksia. Joissain lausunnoissa on kuitenkin esitetty painavaakin kritiikkiä, joka on koskenut etenkin rikollisjoukkoja koskevaa koventamisperustetta ja sen perusteltavuutta. Muiden säännösehdotusten osalta kriittinen palaute on koskenut enemmän yksityiskohtia tai toteuttamistapaa.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Oikeusministeriö katsoo, ettei asiantuntijakuulemisessa ole esitetty sellaisia olennaisia hallituksen esityksen sisältöön vaikuttavia seikkoja, joita esityksen valmistelussa ei ollut jo otettu huomioon. Hallituksen esitystä voidaan lausuntojen valossa edelleen pitää perusteltuna.

Seuraavassa esitetään oikeusministeriön yksityiskohtaiset kannanotot keskeisiin asiantuntijalausunnoissa esitettyihin huomautuksiin. Lausunnonantajien huomioita on tiivistämistä varten lyhennetty, ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty. Lausumia ei pääsääntöisesti ole toistettu siltä osin kuin lausunnonantajat ovat ilmoittaneet kannattavansa esityksen hyväksymistä tai lausunnoissa tuetaan tai toistetaan esityksen ehdotuksia tai argumentaatiota taikka muissa lausunnoissa jo esitettyä.

2. Rikollisjoukkoja koskeva koventamisperuste

Perusteltavuus

Professori Melander pitää koventamisperusteen säätämisen perusteluja puutteellisina. Hän toteaa muun muassa, ettei esityksessä ole esitetty erityisen vakuuttavia perusteita tai laajaa faktaperustaista tietoa siitä, minkä vuoksi ehdotetut muutokset olisivat välttämättömiä tai edes tarkoituksenmukaisin keino sen sinänsä hyväksyttävien tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toteaa, että ”vaikuttaa nähdäkseni selvältä, että esityksessä ehdotettua rikollisjoukkoa koskevaa koventamisperustetta ei olisi syytä ehdotetussa muodossa säätää vaan rikoksen tekeminen osana rikollisjoukon toimintaa tulisi voida ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa rikoslain 6 luvun 4 §:ssä tarkoitetun rangaistuksen mittaamista koskevan yleisperiaatteen nojalla.”

Professori Nuotio pitää epävarmana, kuinka pysyviä eräät rikollisuusilmiöt ovat ja toteaa, ettei ohimenevien rikollisuusilmiöiden vuoksi tule luoda erityissääntelyä. Hänen mukaansa olennaista olisi välttää etnisten ryhmien ja niihin kuuluvien nuorten aikuisten leimaamista, viitaten myös EUCPN verkoston tällaiseen suositukseen. Hänen mukaansa HE:ssä esitetyt säännökset eivät erityisesti rikollisjoukkoa koskevan koventamisperusteen osalta ole soveltuvia ratkaisemaan niitä ongelmia, joihin niitä ratkaisuksi esitetään.

> *Oikeusministeriö* viittaa HE:ssä ns. katujengi-ilmiöstä kerrottuun tietoon, jota voidaan pitää esityksen tavoitteiden kannalta riittävänä. Lisäksi oikeusministeriö viittaa seuraavaan HE:n sivuilla 16-17 ja 31 todettuun:
>
> ”Rikollisjoukko, jonka toimintaan kuuluu olennaisesti sellaisten rikosten tekeminen, jotka ovat omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta, ilmentää erityistä vaarapotentiaalia mainituille suojeluobjekteille. Se ilmentää myös erityistä ja pitkäjänteistä rikoksen tekemisen tahtoa.
>
> …

> Vaikka järjestäytynyttä rikollisryhmää koskeva nimenomainen koventamisperuste ei katujengin osalta täyttyisikään, perusteen ainekset saattavat muuten tulla otettavaksi huomioon rangaistuksen määräämisessä esimerkiksi rangaistuksen mittaamisen rikoslain 6 luvun 4 §:ssä säädetyn koskevan yleissäännöksen nojalla edellä todetulla tavalla (ks. KKO 2011:41 ja KKO 2013:90). Nimenomainen katujengejä koskeva koventamisperuste edistäisi kuitenkin toiminnan moitittavuuden huomioon ottamista rangaistuksen määräämisessä. Samalla sellainen edistäisi lainsäädännön selkeyttä ja ennakoitavuutta.” (s. 16-17)
>
> ”Rikoslainsäädännön rikoksia ennalta ehkäisevä vaikutus riippuu tutkimustiedon mukaan merkittävästi kiinnijäämisriskistä ja rankaisemisen todennäköisyydestä. Nykyistä ankaramman rikosoikeudellisen arvostelun kohdistaminen katujengejä, nöyryyttämistä ja alle rikosvastuuikäisten käyttämistä koskeviin rikoksiin korostaisi niiden yhteiskunnallista selvittämisintressiä, mikä voi tehostaa poliisin tällaisiin rikoksiin kohdistamia toimia, ja sitä kautta lainsäädännön voidaan myös olettaa lisäävän rikosten kiinnijäämisriskiä.” (s. 31)

Professori Melander ja *professori Nuotio* katsovat, että rikoslain yleisten oppien uudistuksen lähtökohtien (HE 44/2002 vp) mukaisesti tulisi välttää koventamisperusteiden joukon liiallista laajentamista.

> *Oikeusministeriö* jakaa näkemyksen, että rikoslain 6 luvun 5 §:ssä säädettyjen koventamisperusteiden joukon laajentamisen voidaan katsoa erkanevan rikoslain yleisten oppien lähtökohdista lausunnoissa esiin tuodulla tavalla. Rikoslakia muutettaessa rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutuissa lähtökohdissa pysyminen on tärkeää rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden, oikeasuhtaisuuden ja selkeyden vuoksi. Oikeusministeriö pitää nämäkin seikat huomioon ottaen mahdollisena koventamisperusteiden joukon laajentamista HE:ssä ehdotetulla tavalla.

Soveltamisala ja selkeys

Professori Melander katsoo, että ehdotettu koventamisperuste on muotoilultaan varsin epätäsmällinen sekä avoin ja tulisi oletettavasti aiheuttamaan epäyhtenäistä soveltamiskäytäntöä. *Professori Nuotiokin* pitää soveltamisalaa liian epäselvänä ja katsoo, että sen vuoksi koventamisperuste voi kohdentua lievempään ja yleisempään rikollisuuteen. Hän katsoo, että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen on esityksessä oletettua. Hän katsoo, että olisi ollut luontevampaa selvittää tässä merkitykselliset rikostyypit ja harkita rajatun ankaroittamisperusteen lisäämistä niiden törkeää tekomuotoa koskeviin säännöksiin, kuten mahdollisesti varkautta, ryöstöä ja pahoinpitelyä koskeviin.

Myös joissakin muissa lausunnoissa (ainakin korkein oikeus, Syyttäjälaitos, Helsingin hovioikeus, Suomen Asianajajat) on nähty soveltamisalassa epäselvyyttä tai sitä on pidetty mahdollisesti tarpeettoman laajana.

Oikeusministeriö viittaa seuraavaan HE:n sivulla 45 todettuun, joka koskee vastaavien kysymysten käsittelyä HE:n valmistelun aikana annetuissa lausunnoissa:

”Useissa lausunnoissa rikollisverkoston määritelmää tai koventamisperusteen soveltamisalaa pidettiin liian epäselvänä. Keskeisimpinä selvennystä tai muuttamista vaativina seikkoina on pidetty sitä, milloin rikos on katsottava tehdyksi osana rikollisverkoston toimintaa ja miten sen ajallista kestoa koskevaa edellytystä olisi tulkittava. Jotkut lausujat ovat myös pitäneet yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevaa kriteeriä liian epäselvänä tai arvostuksenvaraisena. Lisäksi on katsottu tarpeelliseksi erottaa esityksen perusteluissa selvemmin rikollisverkoston määritelmää ja koventamisperusteen soveltamista koskevat lausumat.

Lausuntopalautteen perusteella on tehty useita tarkennuksia esityksen perusteluihin. Esityksen jatkovalmistelussa on katsottu, ettei koventamisperustetta tai määritelmää ole mahdollista täsmentää säännöksissä enempää tarkoituksenmukaisella tavalla. Samalla on otettu huomioon, että nimenomainen koventamisperuste täsmentää lainsäädäntöä, kun nykyisin rangaistuksen koventaminen vastaavanlaisista teoista perustuu lähinnä rangaistuksen mittaamista koskeviin yleissäännöksiin.”

Oikeusministeriö myös toteaa selvyyden vuoksi, että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen ei ole ehdotetussa säännöksessä oletettua – kyse ei ole ns. presumoidusta vaarasta – vaan säännös koskee sellaista toimintaa, joka *on omiaan* vaarantamaan näitä oikeushyviä. Kyse on ns. abstraktista vaarasta, mikä tarkoittaa, että säännöksen soveltumiseksi näyttöä tulee olla siitä, että rikollisjoukon toimintaan kuuluu olennaisesti sellaisia rikoksia, jotka tyypillisesti vaarantavat yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Lisäksi oikeusministeriö viittaa seuraavaan HE:n sivulla 34 todettuun:

”Esityksen valmistelussa on harkittu rikollisjoukkoja koskevan koventamisperusteen rajoittamista koskemaan sellaisia yhteenliittymiä, jotka tekevät vähäistä vakavampia rikoksia, esimerkiksi sellaisia, joista on säädetty rangaistukseksi vankeutta. Tätä toteuttamisvaihtoehtoa olisi mahdollista puoltaa rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen nojalla ja sen etuna voidaan nähdä myös se, että resursseja kohdennettaisiin vakavampiin tekoihin. Myös järjestäytynyttä rikollisryhmää koskeva koventamisperuste on rajattu vain tiettyjä vakavampia rikoksia tekeviin ryhmiin (rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentti).

Rikollisjoukot kuitenkin eroavat luonteeltaan ja toimintatavoiltaan järjestäytyneistä rikollisryhmistä (ks. edellä osio 2.1). Verrattain vähäistenkin rikosten, kuten lievempien omaisuusrikosten, voidaan nähdä kuuluvan rikollisjoukkojen tyypilliseen toimintaan. Jo tällaisten vähäisempien rikosten vahingollisuutta ja vaarallisuutta lisää se, että niitä tehdään olennaisena osana joukkomaista toimintaa. Tekojen moitittavuuden kannalta olennaisena seikkana on myös se, että rikokset ovat omiaan vaarantamaan yleisten paikkojen järjestystä ja turvallisuutta. Tällainen vaikutus voi olla vähäisemmilläkin rikoksilla, kun niitä tehdään rikollisjoukon toiminnassa. Nämä seikat puoltavat sitä, ettei koventamisperusteen piiriin kuuluvia rikoksia rajata tiukasti sen perusteella, kuinka vakavien rikosten tekeminen kyseessä olevan rikollisjoukon toimintaan kuuluu. Vastaavasti myöskään pyrkimys rajata koventamisperuste jo lähtökohtaisesti tiettyihin rikosnimikkeisiin ei vaikuta perustellulta. Koventamisperusteen olisi aihetta kattaa riittävästi myös tilanteet, joissa rikollisjoukko käyttää rikosten tekemiseen rikosvastuuikärajaa nuorempaa lasta. Tässä esityksessä esitetään tällaisten tekojen rangaistusten ankaroittamista, vaikka kysymys olisi lapsen käyttämisestä vain sakonuhkaiseen rikokseen.”

Oikeusministeriö ei edelleenkään näe tarkoituksenmukaista tapaa lisätä määritelmään täsmennyksiä tai lisäedellytyksiä enempää, tai ylipäätään näe sellaista välttämättömänä. Tällainen voisi myös lisätä näytöllisiä haasteita, joihin on joissakin lausunnoissa viitattu (esim. Helsingin hovioikeus ja keskusrikospoliisi). Lakivaliokunnalle annetuissa lausunnoissa ei myöskään esitetä ainakaan konkreettisia ehdotuksia koventamisperusteen ja rikollisjoukon määritelmän täsmentämiseksi. Professori Nuotion esittämää ajatusta kohdennetuista törkeiden tekomuotojen ankaroittamisperusteista oikeusministeriö ei pidä kannatettavana esityksen tavoitteiden kannalta ja edellä lainatuista HE:ssä todetuista syistä.

Suhde järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevaan koventamisperusteeseen

Professori Melander katsoo, että kun järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyy enemmän moitittavuutta kuin niin sanottuun katujengirikollisuuteen, olisi epäjohdonmukaista säätää niin sanottuihin katujengeihin eli esityksessä tarkoitettuihin rikollisjoukkoihin kohdistuvasta koventamisperusteesta huomattavasti väljemmin ja epätäsmällisemmin kuin järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevasta koventamisperusteesta säädetään (lausunnon 12. kohta).

Oikeusministeriö ei pidä ehdotettua sääntelyä epäjohdonmukaisena ja viittaa edellä lainattuihin HE:n perusteluihin sekä seuraavaan HE:n sivulla 19-20 todettuun:

> ”Järjestäytyneeseen rikollisryhmään liittyviin tekoihin nähden rikoksen tekeminen rikollisjoukon toiminnassa olisi rangaistusarvoltaan lähtökohtaisesti jonkin verran vähäisempää. Rikollisjoukkoja koskeva koventamisperuste täyttyisi myös matalammin edellytyksin. Nimenomaisen rikollisjoukkoja koskevan koventamisperusteen säätäminen selkiyttäisi rangaistuksen määräämistä koskevaa lainsäädäntöä siihen verrattuna, että asia jätettäisiin rangaistuksen mittaamista koskevan yleissäännöksen varaan.”

Muut huomiot

Joissakin lausunnoissa on katsottu, ettei termi ”rikollisjoukko” kuvaa riittävän hyvin sääntelyn kohteena olevaa asiaa. *Professori emeritus Tolvanen* näkee termissä ongelmallisuutta tekorikosoikeuden kannalta.

> *Oikeusministeriö* viittaa seuraavaan HE:n sivulla 44 todettuun:
>
> ”Rikoslainsäädännössä käytettävien termien tulisi olla mahdollisimman kuvaavia. Koska puhekielistä termiä ”katujengi” ei voitaisi käyttää lakitekstissä, termin vastinpariksi rikoslakiin oli ehdotettu termiä ”rikollisverkosto”. Lausuntopalautteen perusteella näyttää kuitenkin siltä, ettei tämä termi ole tässä yhteydessä paras mahdollinen, vaikka jotkut lausunnonantajat ovatkin sitä nimenomaisesti kannattaneet. Lausunnoista saa käsityksen, että termin ”rikollisverkosto” voidaan katsoa viittaavan myös paljon laaja-alaisempaan ilmiöön kuin katujengeihin, joihin tällä esityksellä on tarkoitus puuttua. Termi ei myöskään kuvaa parhaimmalla tavalla sitä, että tarkoitus on viitata pääasiassa yleisillä paikoilla oleskeleviin henkilöjoukkoihin. Jatkovalmistelussa on tämän vuoksi päädytty korvaamaan termi rikollisverkosto termillä ”rikollisjoukko”, joka viittaa selkeämmin katujengiin.”
>
> Lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että termi ”rikollisjoukko” määriteltäisiin erillisessä määritelmäsäännöksessä, joten sen merkityssisältö tarkentuisi jo lain tasolla eikä jäisi vain HE:n perustelujen varaan. Oikeusministeriö ei siten näe, että termi olisi ongelmallinen tai että sen korvaamiseksi lain säännöksessä olisi olemassa parempaakaan sanamuotoa. Kun rikollisjoukon ehdotettuun määritelmään kuuluu välttämättä toistuva rikosten tekeminen, on myös sana ”rikollis-” siinä perusteltu ja linjassa tekorikosoikeuden periaatteen kanssa.

Joissakin lausunnoissa on katsottu, että koventamisperusteen täyttymisen toteennäyttäminen voi olla vaikeaa, esimerkiksi sen osalta, että rikos on rikollisjoukon tietynlaisen toimintakokonaisuuden mukainen varsinkin verkostomaisessa toimintaympäristössä.

> *Oikeusministeriö* viittaa seuraavaan HE:n sivulla 45 todettuun:

”Mitä tulee joissakin lausunnoissa todettuihin näyttövaikeuksiin, on selvää ettei sellaisilta voitaisi kokonaan välttyä, koska kyse on yksittäistä rikollista tekoa yleensä monimutkaisemman ja pitkäkestoisemman toiminnan toteen näyttämisestä. Oikeusvaltioon kuuluva rikosoikeudellinen syyllisyys- ja laillisuusperiaate edellyttävät, että moitittavasta menettelystä tuomitsemiseen on vakuuttava näyttö. Rikostuomioon vaadittavia näyttövaatimuksia ei siten olisi perusteita esityksellä muuttaa. Esityksen jatkovalmistelussa on kuitenkin selvennetty koventamisperusteen säännöskohtaisia perusteluita ja niitä on laadittu aiempaa johdonmukaisemmaksi tavalla, jonka arvioidaan helpottavan myös koventamisperusteen soveltamista käytännössä.”

Koskien puuttumista verkostomaisiin toimintaympäristöissä tapahtuvaan rikollisuuteen, oikeusministeriö viittaa vielä seuraavaan HE:n sivulla 44-45 todettuun:

”Tällä esityksellä on tarkoitus vahvistaa hallitusohjelman mukaisesti puuttumista vahingolliseen katujengi-ilmiöön. Katujengeissä on kysymys tietystä verrattain selkeästi erottuvasta rikollisuusilmiöstä, joka on tunnistettu poliisitoiminnassa ja kuvattu edellä viitatussa oikeusministeriön toimenpideohjelmassa (2024:13). Ilmiöllä on joitain yhteneväisyyksiä järjestäytyneen rikollisuuden kanssa, mutta näissä yhteenliittymissä on myös merkittäviä eroavaisuuksia, jotka perustelevat katujengejä koskevaa itsenäistä ja selventävää sääntelyä rikoslaissa. Yleisempää tarvetta puuttua rikoskumppanuuteen ei sen sijaan ole todettu. Rikollisverkostoa koskevan koventamisperusteen laajentaminen olisi myös haasteellista rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta.”

3. Nöyryyttämistä koskeva koventamisperuste

Professori Nuotio näkee mahdollisia vaikeuksia siinä, milloin ja kehen soveltamisperustetta olisi sovellettava. Muun muassa vapauteen kohdistuvien rikosten määritteleminen vaatisi hänen mukaansa vielä täsmentämistä lain esitöissä.

Oikeusministeriö viittaa HE:n sivulla 54-57 todettuun, jossa selvennetään säännöksen sisältöä ja muun muassa sitä, millaisia henkeen terveyteen tai vapauteen kohdistuvia rikoksia se voi koskea. Oikeusministeriö pitää koventamisperustetta riittävän selvänä. On selvää, että koventamisperustetta voidaan soveltaa vain sen henkilön rangaistusta määrättäessä, joka on syyllistynyt tällaiseen rikokseen. Sellaiset käytännössä esiintyvät ongelmat, jotka liittyvät rikosvastuun kohdentamiseen, esimerkiksi silloin, kun rikostapahtumassa on läsnä useita henkilöitä, eivät oikeusministeriön käsityksen mukaan liity erityisemmin ehdotettuun säännökseen vaan ovat rikoslainkäytössä yleisiä ja tavanomaisia.

Oikeusministeriö ei myöskään pidä tarkoituksenmukaisena pyrkiä määrittelemään käsitettä ”vapauteen kohdistuva rikos” enempää kuin mitä HE:n perusteluissa selostetaan. Sikäli kuin vaikeita rajanvetotilanteita voi käytännössä syntyä, voidaan tällaiset jättää oikeuskäytännössä ratkaistavaksi HE:ssä esitetyt säännöksen tavoitteet ja soveltamisohjeet huomioon ottaen.

Lisäksi oikeusministeriö tähdentää tässäkin yhteydessä, ettei kyse ole rangaistavuuden alan määrittelemisestä vaan rangaistuksen mittaamisessa huomioon otettavasta seikasta. Tällainen ankaroittava vaikutus rangaistukseen voidaan nykyisin perustaa huomattavasti yleisluonteisemman rangaistuksen mittaamista koskevan yleissäännöksen varaan (rikoslain 6 luvun 4 §). Ehdotettu säännös näin ollen selkiyttäisi lainsäädäntöä.

Professori Melander toteaa, ettei myöskään tälle koventamisperusteelle näytä olevan tosiasiallista tarvetta ja viittaa nykyisen sääntelyn riittävyyteen.

Oikeusministeriö toteaa, että perusteet määrätä jo nykyisen lainsäädännön nojalla ankarampia rangaistuksia on otettu esityksen valmistelussa huomioon HE:stä ilmenevällä tavalla. Oikeusministeriö viittaa ehdotetun säännöksen perusteltavuuden osalta erityisesti seuraavaan HE:n sivulla 18 todettuun:

”Rikoslainsäädäntöä olisi syytä tarkentaa niin, että henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvien rikosten yhteydessä tapahtuvaa nöyryyttämistä pidettäisiin tyypillisesti perusmuotoista kunnianloukkausta vahingollisempana ja moitittavampana tekona. Nöyryyttävän tekotavan kirjaaminen lain tasolle asettaisi sen siten nimenomaiseksi moitearvostelua ankaroittavaksi seikaksi, mikä edistäisi myös laillisuusperiaatteen vaatimusten täyttymistä.”

4. Alle rikosvastuuikäisen käyttäminen rikoksen tekemiseen

Joissakin lausunnoissa pidettiin mahdollisesti parempana säätää kyseessä oleva teko koventamisperusteeksi.

Oikeusministeriö toteaa, että tämä vaihtoehto oli jo nimenomaisesti arvioitu esityksen valmistelussa ja viittaa HE:n sivulla 34-35 todettuun. Oikeusministeriö korostaa, että ehdotetulla vaihtoehdolla säätää kyseessä oleva teko erilliseksi rikokseksi mahdollistetaan lasta käyttäneen henkilön tuomitseminen vankeusrangaistukseen, vaikka päärikoksesta (esim. näpistysten sarja) ei voitaisi tuomita kuin sakkoa. Koventamisperusteeksi säätäminen ei tätä mahdollistaisi.

Joissakin lausunnoissa on kyseenalaistettu myös tämän säännösehdotuksen lisäarvo viitaten olemassa olevan lainsäädännön riittävyyteen.

> *Oikeusministeriö* viittaa sitä edellisessä kappaleessa todettuun sekä seuraavaan HE:n sivulla 20 todettuun:
>
> ”Säännöksellä vahvistettaisiin välillisen tekemisen oppia selkiyttämällä lainsäädäntöä ja parantamalla siten puuttumista rikoslainsäädännön keinoin siihen ongelmaan, että rikosvastuuikärajaa nuorempia lapsia voidaan käyttää hyväksi rikosten tekemisen helpottamiseksi ja vastuun välttämiseksi. Lisäksi uuden säännöksen myötä rikoslainsäädännössä otettaisiin nykyistä paremmin huomioon teosta aiheutuva vahinko ja vaara välikappaleena käytetyn lapsen kehitykselle.”

Joissakin lausunnoissa on pidetty kyseenalaisena sitä, että rikosvastuun ankaroittaminen koskisi vain yhden välillisen tekemisen säännöksessä (rikoslain 5 luvun 4 §) tarkoitettua välikappaletahoa eli alle 15-vuotiaita.

> *Oikeusministeriö* viittaa tältä osin seuraavaan HE:n sivulla 17 ja 20 todettuun:
>
> ” Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lapsiin kohdistuu erityinen suojan tarve, mistä on kirjauksia useissa Suomea velvoittavissa perus- ja ihmisoikeusasiakirjoissa, kuten YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (SopS 60/1991). Esimerkiksi kyseisen sopimuksen 36 artikla edellyttää, että sopimusvaltiot suojelevat lasta kaikilta muilta hänen hyvinvointiaan jollain tavoin uhkaavilta hyväksikäytön muodoilta.
>
> …
>
> Ehdotettu rangaistussäännös koskisi ainoastaan viittätoista vuotta nuorempien henkilöiden käyttämistä rikoksen tekemiseen. Säännöksen soveltamisalaan eivät siten kuuluisi muiden rikoslain 5 luvun 4 §:ssä tarkoitettujen, tuota rikosta koskevasta rikosvastuusta vapaiden henkilöiden käyttäminen välikappaleena rikoksen tekemisessä. Muihin viitattuihin henkilöryhmiin nähden alle 15-vuotiaat ovat erityisasemassa. Tämän ikäiset ovat henkiseltä kypsyydeltään kehitysvaiheessa ja voivat sen vuoksi olla erityisen alttiita vaikuttamiselle. Alle 15-vuotiaan lapsen käyttäminen välikappaleena rikokseen voi usein vaarantaa tämän kehitystä. Myös käytännössä merkkejä on juuri alle 15-vuotiaiden käyttämisestä välikappaleina rikosten tekemisen helpottamiseksi ja vastuun välttämiseksi. Tällainen voi myös toimia yhtenä rekrytointikeinona rikolliseen katujengiin tai muuhun myöhempään rikollisuuteen. Lisäksi voidaan arvioida, että alle 15-vuotiaiden riski ajautua tällaisen teon johdosta rikoskierteeseen on olennaisesti suurempi kuin muilla edellä viitatuilla henkilöryhmillä.”

5. Vaikutusarvio

Lapsiasiavaltuutettu pitää niukkana esityksen lapsivaikutuksia koskevaa arviota. *Hallintovaliokunta* toteaa tähän viitaten, että ehdotettujen lainmuutosten lapsivaikutuksia on syytä seurata.

> *Oikeusministeriö* viittaa HE:n sivulla 21-24 todettuun. Esityksen valmisteussa on noudatettu lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta (valtioneuvoston julkaisuja 2022:66). Vaikutusten arvioinnissa on myös otettu huomioon lainsäädännön arviointineuvoston antama palaute. Oikeusministeriö pitää esityksen vaikutusarviota ehdotetun lainsäädännön merkitykseen nähden riittävänä. Selvää on, että oikeusministeriö seuraa toimialaansa kuuluvan lainsäädännön vaikutuksia sen voimaan tultua. Huomion kohteena on esimerkiksi alle 18-vuotiaiden vankien lukumäärän kehitys.

Rikosseuraamuslaitoksen lausunnossa mainitaan, että uuden vankilan rakentamisen yhteydessä tulee ottaa huomioon myös kertaluonteiset kustannukset.

> *Oikeusministeriö* toteaa, että tällaiset kertaluonteiset kustannukset otetaan huomioon vankilarakentamisen yhteydessä. Uuden vankilan rakentamisessa tulee huomioida kaikkien hallitusohjelman mukaisten rangaistusten kiristysten vaatimat lisävankipaikat hyödyntäen 12 miljoonan kehysvarausta kriminaalipolitiikan kiristyksiin.

Lausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että vankiluvun kasvaessa rikollisjoukon toiminnassa tehtyjen rikosten johdosta on syytä panostaa vankiloiden turvallisuuteen.

> *Oikeusministeriö* toteaa, että vankilaturvallisuudesta huolehtiminen on tärkeää ja se on huomioitu esityksen valmistelussa. Esityksen vaikutusarvion mukaan perusteet olisi osoittaa rikosseuraamuslaitokselle noin 4,9 miljoonaa euroa lisämäärärahaa. Tällä on mahdollista myös lisätä toimenpiteitä vankilaturvallisuuden parantamiseksi.

Joissakin lausunnoissa on nähty epätarkkuutta HE:n taloudellisia vaikutuksia koskevassa arviossa.

> *Oikeusministeriö* toteaa, että HE:n taloudellisia vaikutuksia koskevan arvio on tehty parhaan saatavilla olleen tiedon pohjalta ja yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joille taloudellisia vaikutuksia arvioidaan aiheutuvan. Tällainen arvio sisältää väistämättä merkittäviä epävarmuustekijöitä, koska määrällisiä vaikutuksia rikollisuuteen, rikosprosessiviranomaisten työhön ja rangaistusten täytäntöönpanoon ei voida etukäteen luotettavasti arvioida. Sen vuoksi arviota on syytä pitää suuntaa-antavana. Nämäkin seikat huomioon ottaen oikeusministeriö pitää HE:n taloudellisia vaikutuksia koskevaa arviota riittävänä. Lainmuutosten voimaantulon jälkeen oikeusministeriö seuraa niiden

vaikutuksia hallinnonalallaan ja ottaa mahdolliset toteutuneet resurssivaikutukset huomioon valtion talousarviota koskevissa menettelyissä.

6. Muuta

Sisäministeriön lausunnossa on pidetty nykyistä järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevaa määritelmää (rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momentti) mahdollisesti joiltain osin rajallisempana kuin sen taustalla olevia kansainvälisiä velvoitteita, ja esittänyt valiokunnalle harkittavaksi, tulisiko erikseen selvittää määritelmän toimivuus ja mahdolliset muutostarpeet.

Oikeusministeriö toteaa selvyyden vuoksi, ettei sisäministeriön esittämä huomio varsinaisesti liity nyt käsiteltävään esitykseen, joka ei koske järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevaa koventamisperustetta tai määritelmää.

Oikeusministeriö toteaa, että rikoslain 6 luvun 5 §:n 2 momenttia säädettäessä nykymuotoonsa sen asiallinen perusteltavuus ja riittävyys sekä vastaavuus Suomea sitovien EU- ja kansainvälisten velvoitteiden kanssa on arvoitu perusteellisesti (HE 263/2014 vp, LaVM 35/2014 vp). Määritelmää ei ole myöskään todettu puutteelliseksi kansainvälisten valvontaelinten taholta. Määritelmän uudistustarpeiden arviointiin ei viitata myöskään vasta hyväksytyssä valtioneuvoston järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa strategiassa (OMML 2025:7), jossa on kattavia lainsäädäntö- ja muita toimenpiteitä kyseiseen rikollisuuteen puuttumiseksi.

Myös käsillä olevan HE:n valmistelussa järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevan koventamisperusteen riittävyys on tullut osaltaan arvioiduksi. Esityksessä päädytään siihen, ettei se kata riittävästi katujengeihin liittyviä rikoksia, joista on syytä säätää oma koventamisperusteensa siten kuin HE:ssä ehdotetaan. Järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevaa koventamisperustetta ei sen sijaan ole katsottu perustelluksi muuttaa.

Selvää on, että oikeusministeriö seuraa sen toimialaan kuuluvan lainsäädännön toimivuutta käytännössä. Tähän liittyen voidaan kiinnittää huomiota myös siihen, että komission suunnitelmissa on järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan EU-lainsäädännön uudistamistarpeiden arviointi. Sikäli kuin järjestäytyneen rikollisryhmän EU-määritelmän ja siihen perustuvan rikoslain määritelmän uudistamistarpeiden arviointi osoittautuisi myöhemmin tarpeelliseksi, olisi se oikeusministeriön näkemyksen mukaan luonnollisesti tarkoituksenmukaisinta tehdä osana edellä mainittua EU:n yhteistyötä.

Todetuista syistä oikeusministeriö ei näe aihetta lausua tältä osin sisäministeriön lausunnon johdosta lakivaliokunnan mietinnössä.